

Pārbaudes darbs ar atrisinājumiem

Darba tirgus

1.uzdevums (10 p.) Apvelc pareizo atbildi!

1. Ja palielinās darba samaksa konfekšu fabrikas strādniekiem, tad:
A palielināsies konfekšu pieprasījums;
B samazināsies konfekšu pieprasījums;
C palielināsies konfekšu piedāvājums;
D samazināsies konfekšu piedāvājums.
2. Gada laikā neto darba alga pieauga par 5%, bet reālā darba alga par 7%. Kāpēc reālā darba alga varēja pieaugt straujāk par neto darba algu?
A Paaugstinājās preču, pakalpojumu cenas.
B Samazinājās iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) likmes.
C Ekonomikā bija deflācija.
D Straujāk pieauga darba ražīgums.
3. Ja plastmasu lieto, kādas dārgākas izejvielas vietā, tad pieprasījums pēc strādniekiem, kas ražo plastmasu:
A pieaugs, bet viņu alga samazināsies;
B pieaugs un pieaugs arī viņu darba alga;
C samazināsies un arī alga nemainīsies;
D samazināsies un samazināsies viņu darba alga.
4. Valstī pilnīga nodarbinātība ir, ja:
A ir nodarbināti visi iedzīvotāji;
B ir nodarbināti visi ekonomiski aktīvie iedzīvotāji;
C ir nodarbināti visi iedzīvotāji darbaspējas vecumā;
D ir tikai dabiskais bezdarbs.
5. Bezdarba līmenis paaugstinās, ja ekonomikā ir:
A lejupslīde,
B mērena inflācija,
C virsotnes fāze,
D samazinātas kredītprocentu likmes.
6. Kurš bezdarba veids varētu pieaugt, ja no darba atbrīvo strādniekus un viņu vietā darbu veic roboti?
A Frikcionālais,
B cikliskais,
C strukturālais,
D neviens no augstāk minētajiem.
7. Pilnīga nodarbinātība valstī ir, ja:
A bezdarba līmenis ir 0%;
B visi iedzīvotāji ir nodarbināti;
C nav cikliskā bezdarba;
D cikliskais, frikcionālais un strukturālais bezdarbs (kopā) nepārsniedz 5%.

8. Kura atbilde attiecas uz apgalvojumu – Latvijā reģistrētā bezdarba līmenis ir 6,1 %?
- A Bez darba ir 6,1 % Latvijas iedzīvotāju.
  - B Reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars ir 6,1 % Latvijas iedzīvotāju kopskaitā.
  - C Bez darba ir 6,1% Latvijas iedzīvotāju darbaspējas vecumā.
  - D Reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā ir 6,1 %?**
9. Valstī plānots atvērt jaunu ražotni. Lai piesaistītu atbilstošas kvalifikācijas darbaspēku, notiek bezdarbnieku pārkvalifikācija. Kurš bezdarba veids būtiski samazināsies?
- A Frikcionālais (īslaicīgais).
  - B Strukturālais.**
  - C Cikliskais.
  - D Sezonālais.
10. Tirgus ekonomikā augsta darba alga galvenokārt ir atkarīga no:
- A no minimālās algas;
  - B valdības lēmumiem;
  - C augsta darba ražīguma;**
  - D komersantu atbildības strādājošo priekšā.

2.uzdevums. (11 p.) Uzraksti īsas, precīzas atbildes.

- a) (3 p.) Uzraksti trīs cēloņus kāpēc ekonomikas skolotājiem dažādās Latvijas skolās ievērojami atšķiras darba samaksa?

- **Apmaksāto darba stundu skaita atšķirības.**
- **Atšķirīga izglītība, pieredze, kvalifikācija.**
- **Atšķirīgs skolēnu skaits skolā.**
- **Pašvaldības iespējas.**

- b) (3 p.) Uzraksti trīs apsvērumus kāpēc daudzās nozarēs uzņēmumi maksā daudz lielākas algas, lai gan varētu maksāt valdības noteikto minimālo algu.

- **Lai piesaistītu strādājošos.**
- **Lai spētu izglītoties, celt kvalifikāciju, iegūtu jaunas prasmes.**
- **Lai paaugstinātu motivāciju strādāt, celtu darba ražīgumu.**
- **Lai novērstu kadru mainību, kas palielina izmaksas.**
- **Latvijā minimālās algas paaugstināšanas viens no mērķiem ir cīnīties ar ēnu ekonomiku, aplokšņu algām.**

- c) (3 p.) Uzraksti trīs argumentus, kas apgāž apgalvojumu, ka vienīgās bezdarba izmaksas ir starpība starp darba algu un bezdarbnieka pabalstu.

- **Zūd profesionālā kvalifikācija, prasmes.**
  - **Pazeminās pašvērtējums, palielinās stresa līmenis.**
  - **Palielinās likumpārkāpumi, noziedzība.**
  - **Palielinās valdības sociālie izdevumi.**
  - **Samazinās ražošana, budžeta ieņēmumi.**

- d) (2 p.) Daudzi cilvēki bezdarbu uzskata par brīnišķīgāko laiku savā dzīvē.

Kāda bezdarba veida pārstāvji tā varētu apgalvot? (**Frikcionālā, sezonālā**)
Pamato, kāpēc bezdarba periods varētu būt “brīnišķīgākais laiks”.

- iespēja ņemt radošu pauzi.
- iespēja sakārtot dzīvi.
- Jau iepriekš plāno, ko darīs nesezonā.

3.uzdevums (9 p.) Iekavās ieraksti kurš apgalvojums ir patiess (P) un kurš – aplams (A).

- a) Darba samaksas līmenis vienā nozarē neietekmē darba samaksu citās nozarēs. (...**A**)
- b) Ja valdība paaugstina minimālo darba algu, tad palielinās gan darba pieprasījums (...**A**), gan darba piedāvājums (...**P**).
- c) Ja darba ražīgums uzņēmumā aug straujāk par darba samaksas pieaugumu, tad uzņēmuma konkurētspēja palielinās (... **P**) un darba samaksa palielinās (... **P**.)
- d) Latvijā laikā no 2010 līdz 2020. gadam darba ražīgums ir pieaudzis straujāk par darba samaksu. (...**A**)
- e) Valstij jāveic pasākumi, lai samazinātu cikliskā bezdarba komponenti. (**P**...)
- f) Ja valstī palielinās cikliskais bezdarbs, tad samazinās reālais IKP. (**P**...)
- g) Bezdarbnieka pabalstu saņem ikviens, kuram ir piešķirts bezdarbnieka statuss. (**A**)

4.uzdevums. (7 p.) Iepazīsties ar informāciju tabulā par situāciju 2018. gadā un atbildi uz sekojošajiem jautājumiem.

Valsts	IKP uz vienu iedz. 2018. (USD)	Vidējā alga 2018. (USD)	Bezdarba līmenis (%)
Latvija	30310	25586	...
Somija	48433	44111	6,8
Vācija	53089	49813	3,1
ASV	62853	63093	3,6

Avots: OECD dati. https://www.oecd-ilibrary.org/employment/data/oecd-productivity-statistics/gdp-per-capita-and-productivity-levels_data-00686-en; <https://data.oecd.org/earnwage/average-wages.htm>; https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics. Skatīts 4.12.2019.

- a) (2 p.) Aprēķini bezdarba līmeni Latvijā 2018. gada beigās, ja zināms, ka nodarbināto skaits bija 909800, bet reģistrēto bezdarbnieku skaits bija 67100. (CSP dati. https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_nodarb_aktivitate_istern/NB030c.px/table/ableViewLayout1/. Skatīts 2.12.2019.)
$$(67100 : (909800 + 67100)) \times 100 = 6,9\%$$
- b) (1 p.) Par kurām valstīm nešaubīgi varētu apgalvot, ka 2018. gadā bija pilnīga nodarbinātība?
Vācijas, ASV.
- c) (1 p.) Kāda sakarību var konstatēt starp IKP uz vienu iedzīvotāju un vidējo darba algu?
Lielāks IKP uz vienu iedzīvotāju – lielāka vidējā alga.

- d) (3 p.) Uzraksti trīs cēloņus kāpēc Somijā, Vācijā un ASV vidējā alga ir ievērojami lielāka nekā Latvijā.
- Nodarbinātie izmanto vairāk kapitāla, ražīgākas tehnoloģijas
  - Strādājošajiem labāka profesionālā sagatavotība.
  - Vairāk strādājošo ražo produkciju ar lielāku pievienoto vērtību.
  - Labāks mārketingis, spēj dārgāk pārdot precī u.c.

5.uzdevums. (6 p.) Izlasi Darba likuma 18. un 68. pantu un atbildi uz sekojošajiem jautājumiem.

68. pants. Piemaksa par virsstundu darbu vai darbu svētku dienā

(1) Darbinieks, kas veic virsstundu darbu vai darbu svētku dienā, saņem piemaksu ne mazāk kā 100 procentu apmērā no viņam noteiktās stundas vai dienas algas likmes, bet, ja nolīgta akorda alga, — ne mazāk kā 100 procentu apmērā no akorddarba izcenojuma par paveiktā darba daudzumu.

(2) Darba koplīgumā vai darba līgumā var noteikt lielāku piemaksu par virsstundu darbu vai darbu svētku dienā.

(3) Ar ģenerālvienošanos, kas noslēgta atbilstoši šā likuma [18. panta](#) ceturtajai daļai un paredz būtisku valsts noteiktās minimālās darba algas vai stundas algas likmes paaugstināšanu nozarē vismaz 50 procentu apmērā virs valsts noteiktās minimālās darba algas vai stundas algas likmes, piemaksas apmēru par virsstundu darbu var noteikt mazāku par šā panta pirmajā daļā noteikto, bet ne mazāku kā 50 procentu apmērā no darbiniekam noteiktās stundas algas likmes, turklāt, ja ir nolīgta akorda alga, — ne mazāku kā 50 procentu apmērā no noteiktā akorddarba izcenojuma par paveiktā darba daudzumu.

18. pants. Darba koplīguma puses

(4) Ja ģenerālvienošanos noslēgušie darba devēji, darba devēju grupa, darba devēju organizācija vai darba devēju organizāciju apvienība, tajā skaitā arī darba devēji, kas pievienojušies jau noslēgtajam darba koplīgumam nozarē vai teritorijā, kādā nozarē atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem nodarbina vairāk nekā 50 procentus darbinieku vai viņu preču apgrozījums vai pakalpojumu apjoms ir vairāk nekā 50 procenti no nozares preču apgrozījuma vai pakalpojumu apjoma, tad ģenerālvienošanās ir saistoša visiem attiecīgās nozares darba devējiem un attiecas uz visiem darbiniekiem, kurus nodarbina šie darba devēji.

(Darba likums. <https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums>. Skatīts 5.12.2019.)

- a) (1 p.) Kāpēc par virsstundu darbu, darbu nakts maiņās, darbu svētku dienās Likums paredz maksāt lielāku samaksu?
Kompensācija par "neērtībām", "pārstrādāšanos".
- b) (1 p.) Kas būs ģenerālvienošanās noteiktā alga – algas griesti vai algas grīda?
Algas grīda
- c) (2 p.) Uzraksti divus darbaņēmēju ieguvumus no šāda darba tirgus regulējuma.
- Lielāka darba samaksa, īpaši mazāk kvalificētajiem darbiniekiem.
  - Vairāk legāli ienākumi vai mazākas aplokšņu algas iespējas
- d) (2 p.) Uzraksti divus iebildumus, kurus varētu izteikt darba devēji.

- Kāpēc 49,9% būtu jāseko darba samaksas ziņā uzņēmumiem, kuri noslēguši ģenerālvienošanos?
- Kāpēc nozares uzņēmumi, kuros noslēgta ģenerālvienošana, par virsstundu darbu un darbu svētku dienās maksās divas reizes mazāk u.c.

Vērtēšana										
Balles	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Punkti	1-7	8 -12	13-19	20-24	25- 29	30 - 33	34 - 36	37 - 39	40 - 41	42-43